
بسم الله الرحمن الرحیم

موضوع:

رسانه‌های کوچک؛ انقلاب بزرگ

کاری از:

نهضت سواد رسانه‌ای انقلاب اسلامی (نسرا)

سازمان فضای مجازی بسیج استان لرستان

فهرست مطالب

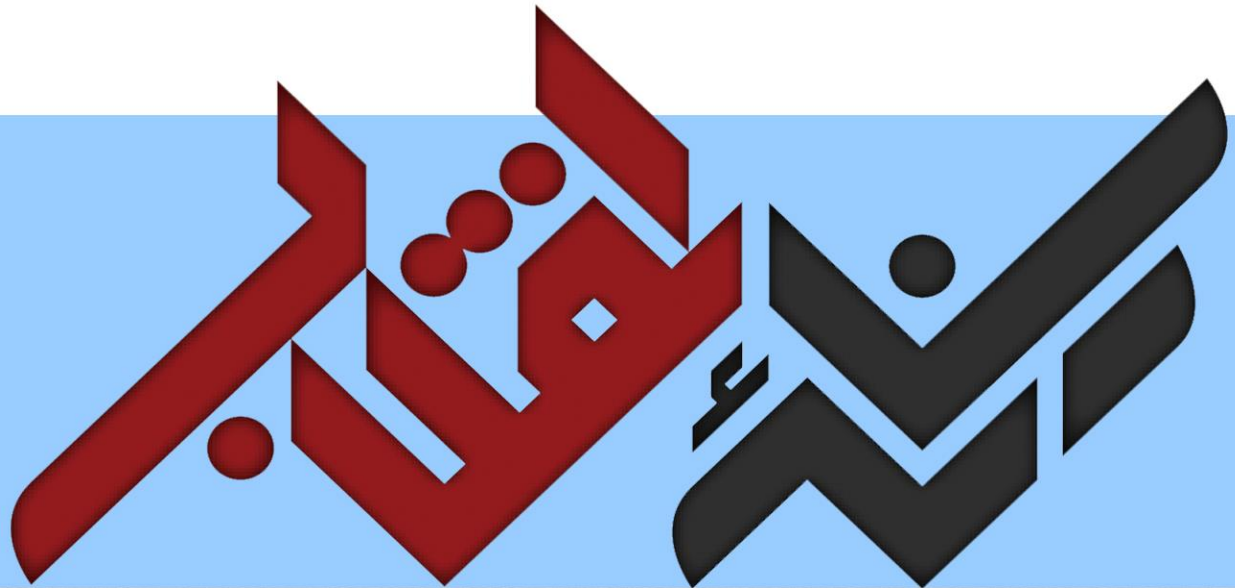
مقدمه	۱
انقلابی با رسانه‌های کوچک	۲
نقش و تأثیر نوارهای کاست در انقلاب	۷
نقش و تأثیر مساجد و منابر در انقلاب	۱۳
نقش و تأثیر اعلامیه و شب‌نامه‌ها در انقلاب	۲۱
نقش و تأثیر دیوارنویسی در انقلاب	۲۵
رسانه‌های جهان در خدمت انقلاب	۲۸
رسانه در نگاه امام خمینی(ره)	۳۱
نتیجه‌گیری	۳۳
منابع	۳۴

نهضت سواد رسانه ای انقلاب اسلامی (نسرا)
سازمان فضای مجازی بسیج استان لرستان

مقدمه

در تمامی طول تاریخ نقش رسانه بی بدیل بوده و تأثیرگذاری آن در ابعاد مختلف زندگی بشری انکارناپذیر است؛ منتهی در هر زمان رسانه با شرایط و فرم خاص خود ظاهر شده است.

امروزه این حقیقت به خوبی اثبات شده که رسانه‌ها سهم و نقش جالب توجهی در ایجاد تغییرات و دگرگونی های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و حتی اقتصادی دارند. تأثیر رسانه‌ها در این عرصه و در تحولاتی مانند انقلاب‌ها، موضوع مهمی است که کمتر به آن توجه شده است. رسانه در مفهوم کلی آن، موجد بسیاری از تحولات و دگرگونی‌ها در ساختار اجتماعی و سیاسی بسیاری از کشورها و ازجمله ایران بوده است.

انقلابی با رسانه‌های کوچک

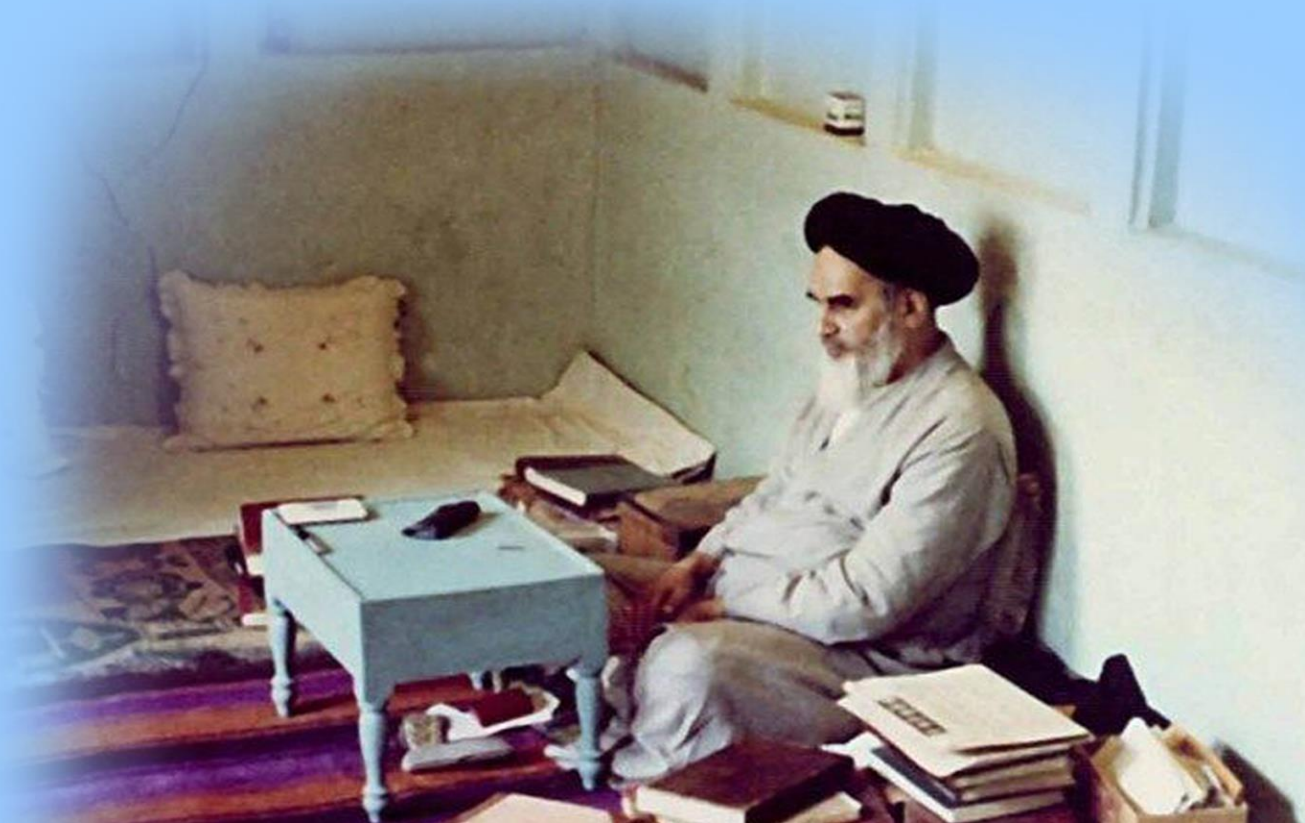

بی‌شک انقلاب اسلامی ایران یکی از تأثیر گذارترین رویدادها در طول تاریخ جهان بوده است. شناخت فرایندهایی که منجر به پیروزی انقلاب اسلامی شد بسیار حائز اهمیت است، یکی از این شگفتی‌ها فقدان رسانه‌های ارتباطی قوی و مدرن در دست رهبران انقلاب، و برعکس وجود رسانه‌های متعدد مدرن اختیار رژیم پهلوی بود.

انقلابی با رسانه‌های کوچک

رهبران انقلاب ایران به‌ویژه حضرت امام خمینی(ره) در دوران تبعید چگونه و از طریق چه رسانه‌ای، تماس خود را با نخبگان حفظ کرد؟ عامل رهبری چگونه و به چه شیوه‌ای توانست نقش خود را ایفا و به بسیج سیاسی مردم اقدام کند؟

با وجود اینکه رسانه‌های مدرن و مهم در اختیار رژیم پهلوی بود ایدئولوژی انقلاب با استفاده از چه ابزار و رسانه‌ای توده‌ای گردید و گسترش یافت؟

انقلابی با رسانه‌های کوچک

«رسانه‌های کوچک و انقلاب بزرگ»

دو محقق انگلیسی و ایرانی، دکتر آنابل سربرنی و دکتر علی محمدی با تدوین کتاب:

«Small Media, Big Revolution: Communication, Culture, and the Iranian Revolution »

ذیل عنوان «رسانه‌های کوچک، انقلاب بزرگ، ارتباطات، فرهنگ و انقلاب ایران» چگونگی رویارویی رسانه‌های خرد (نوارهای ضبط صوت، ماشین‌های زیراکس و شبکه‌های تلفنی) با رسانه‌های کلان (رادیو و تلویزیون و مطبوعات سراسری) در بستر مقابله نظام فرهنگی و اجتماعی ایرانی با نظام سیاسی شاهنشاهی را مورد بررسی قرار دادند، به موجب این تفسیر فرهنگی- سیاسی که از سوی صاحب‌نظران برجسته دیگر هم مطرح شده است،

انقلاب را می‌توان یک فراگرد ارتباطی برآمده از زوال اعتماد سیاسی و اجتماعی به قدرت مسلط و رسانه‌های بزرگ وابسته به آن و شکل‌گیری اعتماد و اعتبار مدنی رسانه‌های کوچک و مردمی دانست.

انقلابی با رسانه‌های کوچک

انقلاب اسلامی از منظر ارتباطات، پدیده پیروزی سنت‌های شفاهی بر دیوانسالاری رسانه‌های رسمی بود

سنت‌های ارتباطی شکل گرفته در مسجدها، حسینیه‌ها، دوره ها، شبکه‌ها و نهادهای رها شده از قدرت سیاسی در دانشگاه ها و مکان‌های فرهنگی، توانستند میدان افکار عمومی را از رادیو و تلویزیون، مطبوعات و خبرگزاری‌های رسمی دور کنند.

کافی است به دامنه تاثیر نوارهای صوتی (نوارهای کاست) که پیام امام خمینی (ره) و سایر سخنوران انقلابی در آن دوره را به ساده‌ترین شکل می‌پرداختند در برابر میزان اثربخشی برنامه‌های پر خرج تبلیغاتی که از سوی رادیو و تلویزیون قدرتمند نظام شاه، سازمان می‌یافت، توجه کنیم.

نسبت میان بحران‌های مشروعیت و مقبولیت و نفوذ که دامان قدرت سیاسی را گرفت با تغییر دامنه تاثیر رسانه‌های خرد و کلان چگونه است، پرسش مهمی است که از آن روز تاکنون باید در جست‌وجوی پاسخ واقع‌بینانه به آن بود.

انقلابی با رسانه‌های کوچک

پیام قائد اعظم امام خمینی دام ظله

۱۴ صفر ۱۳۹۹
۲۳ دی ۱۳۵۷

درباره‌ی تهیه‌ی جدید رژیم نسبت به ارتش و مردم

بسم الله الرحمن الرحیم

برادران و دوستان من، ملت عزیز ایران:

خبر موثق دریافت نمودم که لازم است شما را مطلع کنم، توطئه‌ای از خارج کشور جهت نفع جویان در دست اجراست که باید ملت ایران با کمال هوشیاری و شجاعت آنرا خنثی کنند، میخواهند بمجرد رفتن شاه دست هائی از مزدوران داخلی واشرار را وادار کنند که به اسم ملت مسلمان حمله بمارتش و سربازها و شهربانی ها و دیگر موسسات دولتی و نظامی کنند، و با تبلیغاتی که برای نیروهای انتظامی می کرده اند بعنوان دفاع آنانرا به قتل عام مردم بدفاع وادار نمایند بد خواهان که میخواهند برای حاول بیشتر مال ملت مظلوم، شاه نشان را حفظ و یا برگردانند، از یک سو در بین سربازان و نظامیان و سایر قوای انتظامی دست به اشاعه‌ی دروغ میزنند که ملت میخواهد همه‌ی شما را از بین ببرد و از سوی دیگر اشرار و اجیرانی را بنام ملت وادار به هجوم به دستگاههای نظامی و انتظامی میکنند تا ملت را در مقابل نیروی ارتشی و انتظامی قرار داده و نتیجه‌ی مطلوب خود را بگیرند، من به ملت شریف و جمیع جناحهای قوای نظامی و انتظامی بحکم تکلیف الهی و ملی هشدار میدهم که با بیداری و شجاعت اخلاقی یکی دیگر از آخرین توطئه‌ها را خنثی کنند مردم موظفند به نیروهای انتظامی وارتش با برادری و مهربانی رفتار کنند و اگر اشرار قصد حمله به آنانرا داشتند ازبرادران خود دفاع کنند، ارتش و سایر نیروهای انتظامی موظفند که با ملت بطور برادری رفتار کنند و اگر اشرار به آنان حمله کردند، بدانند که این ملت نیست، بلکه عمل عمال اجانب و نفع طلبان است که میخواهند فساد کنند، برادران عزیز و شجاع من بدانید که با رفتن شاه پیروزی نهائی حاصل نشده است، متانت را از دست ندهید و با هوشیاری به مسائل روز و توطئه ها بنگرید. از خداوند تعالی پیروزی ملت مسلمان و اضمحلال اساس ستمکاری را خواهانم.

والسلام علیکم ورحمه الله وبرکاته

تکشناز: امامت

روح الله الموسوی الخمینی

سه نوع «رسانه کوچک» در جنبش مردم به کار گرفته شد:

* نخست، نوارهای کاست که همچون منبر الکترونیک عمل کردند
* دوم بیانیه‌های فتوکپی شده که به اعلامیه معروف بودند
* سوم مساجد و منابر که از نهادهای واسط میان رهبران انقلاب و مردم بودند

نقش و تأثیر نوارهای کاست در انقلاب

نوارهـای کاسـت یکـی از رسـانه‌های بسـیار مهـم در انتقـال پیـام و ارتبـاط سیاسـی میان مردم و رهبر انقلاب به‌خصوص در دوران تبعید بود.

اهمیـت ایـن مسـئله در انقـلاب تـا جایـی اسـت کـه یـک روزنامه‌نـگار آمریکایـی بـا لحنـی تمسـخرآمیز این‌گونـه پیشـنهاد می‌کنـد: روی قبـر شـاه بنویسـید «کـه او نوار کاست را فراموش کرد.»

حامد الگار از نویسندگان فارسی‌زبان دانشگاه کالیفرنیا نیز در وصف اهمیت این رسانه، آن را سمبل تکنولوژیک انقلاب ایران معرفی می‌کند.

نقش و تأثیر نوارهای کاست در انقلاب

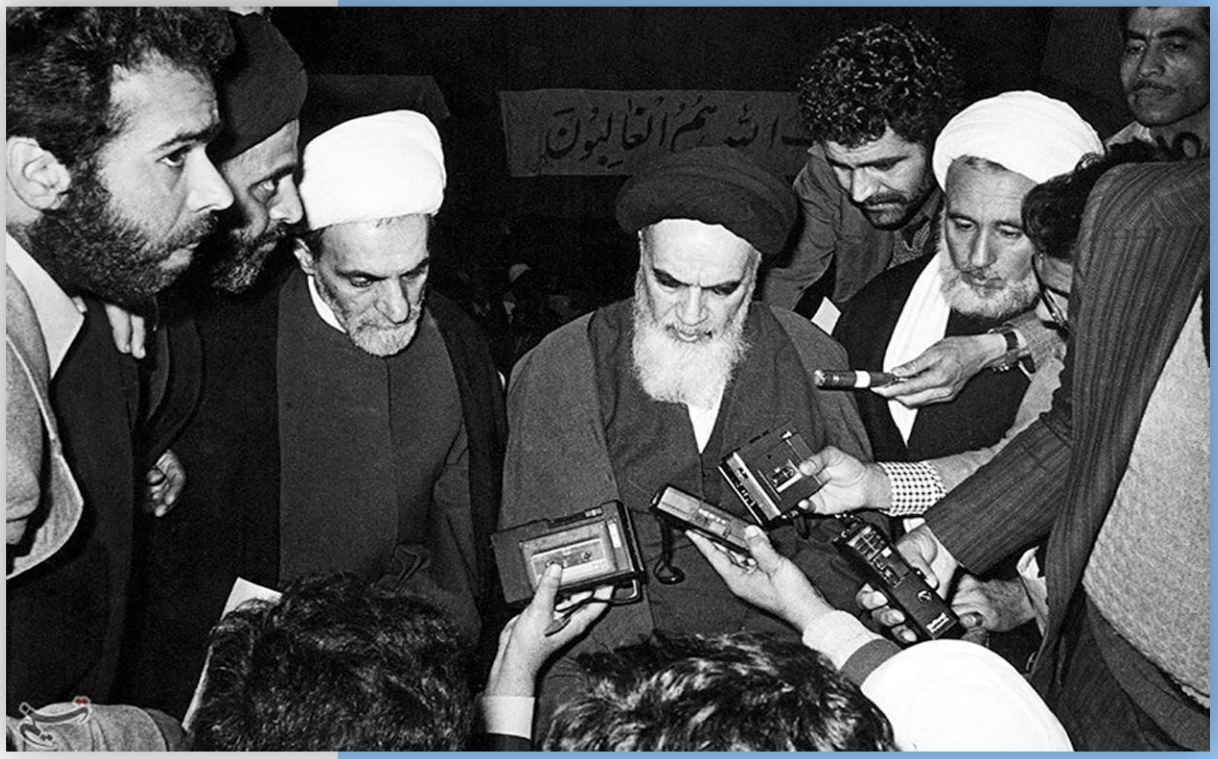
بی‌شک یکی از علل استفاده‌ی زیاد از این رسانه، به ارزان و قابل دسترس بودن و قابلیت تکثیر آسان آن برمی گردد.

این نوارها که حاوی پیام‌های امام (ره)، سخنرانی برخی از شخصیت‌ها و مبارزین سیاسی و گاهی حتی صدای شلیک گلوله‌های رژیم بر مردم بود، توسط خود مردم ضبط و تکثیر می‌گردید. مرکز عمده و اصلی این فعالیت‌ها ابتدا در قم بود، اما به‌تدریج سایر شهرها و استان‌های کشور نیز به این فعالیت پرداختند.

نقش و تأثیر نوارهای کاست در انقلاب

از اقدامات مهمی که توسط این رسانه صورت می‌گرفت، می‌توان به ضبط سخنرانی‌ها و پیام‌های امام (ره) به خصوص در دوران تبعید اشاره کرد؛ به طوری‌که بسیاری از مردم و انقلابیون از تبعیدگاه امام (ره) در نجف یا پاریس، به راحتی صدا و پیام‌های ایشان را ضبط و در داخل کشور تکثیر می‌کردند و در اختیار عموم قرار می‌دادند.

نقش و تأثیر نوارهای کاست در انقلاب

به‌واقع از آنجا که امام (ره) به دلیل محدودیت‌هایی که رژیم بر او تحمیل کرده بود، نمی‌توانست به‌راحتی از رسانه‌هایی چون مطبوعات یا تلویزیون استفاده کند و نوارهای کاست بهترین وسیله جهت رساندن پیام‌های صوتی ایشان بود. «با توجه به همین نقش حیاتی و مرکزی بود که روزنامه‌نگاران اروپایی، نهضت امام خمینی را انقلابِ کاست نامیدند.»

نقش و تأثیر نوارهای کاست در انقلاب

در طول مبارزات مردم، چندین هزار نوار کاست از مبارزات و بیانات امام (ره) و سایر شخصیت‌های سیاسیِ برجسته پُر شده و از طریق مردم جابه‌جا می‌گردید.

رژیم نیز با آنکه با نیروهای اطلاعاتی-امنیتی خود، بیشتر فعالیت‌های مردم را تحت کنترل داشت، اما اهمیت و قدرت این وجه از فعالیت‌های مردم از چشم آن‌ها پنهان ماند و بسیاری از مردم، بازاریان و گروه‌های سیاسی به فعالیت خود در این زمینه تا پیروزی انقلاب ادامه دادند. اما در کنار این رسانه، مساجد نیز با قدرت رویارویی مستقیم مردم و روحانیون، نقشی مؤثر در تثبیت و تعمیق فعالیت‌های سیاسی داشتند.

نقش و تأثیر نوارهای کاست در انقلاب

نقش و تأثیر مساجد و منابر در انقلاب

مساجد و جلسات مذهبی از دیگر نهادهای واسط میان رهبران انقلاب و مردم بودند و نقش مهمی در شکل دهی مبارزه علیه رژیم و نیز زمینه‌سازی گسترش جریانات و تحولات انسانی ایفا نمودند. در جریان انقلاب اسلامی می‌توان اذعان نمود که «اولین جرقه های انقلاب در سال ۱۳۴۰ و ۱۳۴۱، با سخنرانی امام خمینی و از دریچه‌ی اطلاع‌رسانی زده شد و مسجد اعظم و مدرسه‌ی فیضیه‌ی قم بستر اصلی این حرکت را فراهم کردند.»

نقش و تأثیر مساجد و منابر در انقلاب

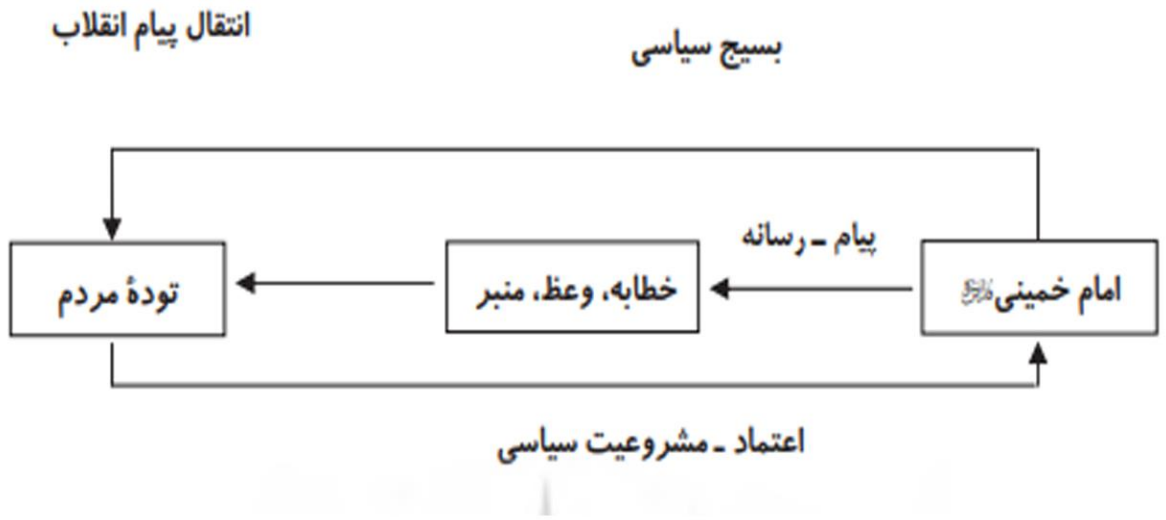
امـام (ره) نیـز بـه اهمیـت ایـن مسـئله به‌خوبـی واقـف بـوده و بـه همیـن دلیـل نیـز پایـه‌ی مبـارزات خـود را بـا سـخنرانی در مسـاجد آغـاز نمودنـد. ایشـان اعتقـاد داشـتند «مسـجد مرکـز تبلیـغ اسـت. در صـدر اسـلام از همیـن مسـجدها جنبش‌هـا، ارتش‌هـا، راه می‌افتـاده، مرکـز تبلیـغ احکام سیاسی اسلام بوده مسجد.»

نقش و تأثیر مساجد و منابر در انقلاب

منبر را می‌توان به عنوان مهمترین رسانه‌ای که نهضت اسلامی مردم به رهبری امام خمینی (ره) نیز بر آن استوار بود، قلمداد کرد.

روحانیون با استفاده از رسانه منبر نوعی شبکه ارتباطی ایجاد کردند که هم از لحاظ جغرافیایی کل ایران را پوشش می‌داد و هم از لحاظ غیردولتی کاملا قابل اتکا بود.

نقش و تأثیر مساجد و منابر در انقلاب

امـام و بسـیاری از شـخصیت‌های مبـارز انقـلاب از جملـه روحانیـون، بـا بـه کارگیـری موفقیت‌آمیـز مسـاجد، توانسـتند آن را بـه مکانـی جهـت شـکل گیری مخالفت‌های مردمی علیه رژیم پهلوی تبدیل کنند.

یـک محقـق آمریکایـی در ایـن رابطـه می‌گویـد: «مخالفـت بـا شـاه به‌وسـیله‌ی شـبکه‌های غیررسـمی توسـط دویسـت هـزار مبلـغ دینـی و نـود هـزار مسـجد سـازمان دهی شد.»

نقش و تأثیر مساجد و منابر در انقلاب

در واقع مسجد همواره مکانی پویا جهت فعالیت‌های سیاسی بود، اما کارکرد مبارزاتی این مکان در ماه‌های مذهبی از جمله ماه‌های محرم و صفر، شدت می‌یافت و به مهم‌ترین کانون افشاگری‌های روحانیون علیه رژیم و نیز محلی جهت توزیع اعلامیه‌ها و نوارهای سیاسی تبدل می‌شد.

همچنین، مساجد مکانی مناسب جهت آشنایی افراد با یکدیگر و تربیت شخصیت‌های مبارز و انقلابی بود.

نقش و تأثیر مساجد و منابر در انقلاب

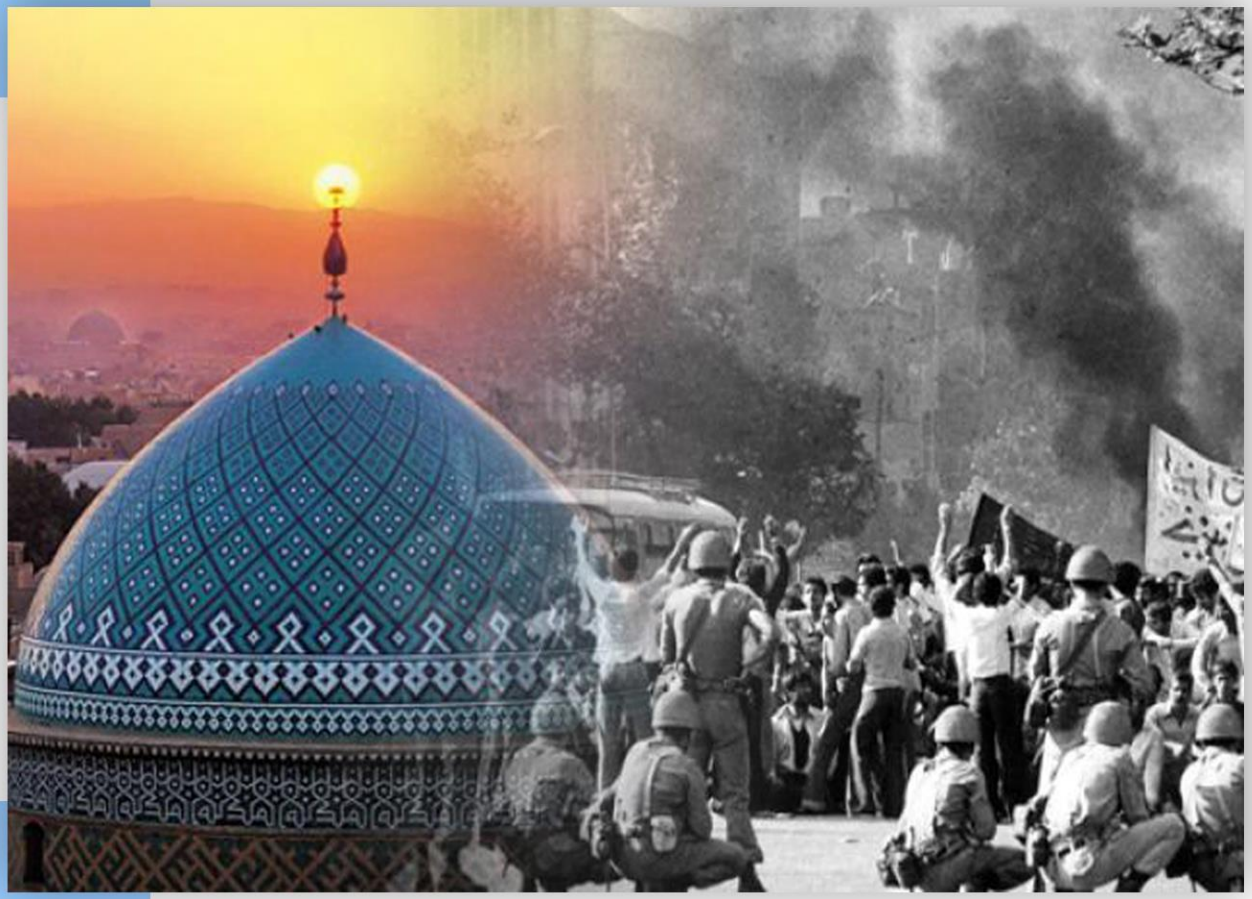
از اواخر دهه‌ی چهل، «حلقه‌ای از منبری‌های مذهبی در تهران و شهرستان‌ها، هم‌زمان و به طور منظم، شروع به کار کرد که رسالت اصلی آن، طرح مباحث اجتماعی و سیاسی در دل مباحث به‌ظاهر مذهبی بود.»

بدین‌ترتیب منابر به‌تدریج شبکه‌ی گسترده‌ای از مبارزین را گرد هم آورد.

نقش و تأثیر مساجد و منابر در انقلاب

کارکردهای سیاسی-ارتباطی مساجد به حدی گسترده بود که به زمان و تشکیلاتی وسیع نیاز داشت که رژیم علی‌رغم تمام تشکیلات امنیتی-اطلاعاتی خود، موفق به شناسایی آن‌ها نگردید.

پخش اعلامیه و شب‌نامه در مساجد، از جمله این کارکردهاست که البته خود نوعی ابزار رسانه‌ای قوی به‌شمار می‌رفت.

نقش و تأثیر مساجد و منابر در انقلاب

نقش و تأثیر اعلامیه‌ها و شب‌نامه‌ها در انقلاب

اعلامیه‌ها و شب‌نامه‌ها از دیگر رسانه‌هایی بود که در اختیار نیروهای انقلابی قرار داشت. رواج شب‌نامه در اصطلاح رایج و امروزی آن، به زمان پیدایش روزنامه‌ها در دوره‌ی قاجار برمی‌گردد که از همان زمان تا پیروزی انقلاب، به رسانه‌ای مهم در میان مردم تبدیل شد. در واقع شب‌نامه نوعی اعلامیه‌ی سیاسی است که به‌صورت پنهانی در اعتراض به موضوعی خاص نوشته و توزیع می‌شود.

نقش و تأثیر اعلامیه‌ها و شب‌نامه‌ها در انقلاب

رسانه‌هایی که دست به دست می چرخید

این برگه‌های تاریخ‌ساز

در نهضت انقلاب اسلامی، اعلامیه‌ها شامل مطالب گوناگون سیاسی مانند پیام‌های امام (ره) و یا شعارهای سیاسی جهت دعوت مردم به مبارزه بودند که توسط مردم و گروه‌های مختلفِ معترض چاپ و توزیع می‌گردیدند و یا بر درودیوار خانه‌ها و مساجد چسبانده می‌شدند.

نقش و تأثیر اعلامیه‌ها و شب‌نامه‌ها در انقلاب

کپی و تکثیر اعلامیه امام خمینی وپخش شبانه در کوچه پس کوچه ها، قم

این رسانه نیز که از مزیت‌هایی چون کم‌هزینه بودن، حمل سریع و آسان و قابلیت تکثیر فراوان برخوردار بود، به رسانه‌ای فراگیر در میان مردم تبدیل شد.

به همین دلیل، زمانی که یک اعلامیه به دست فردی می‌رسید، بسیار سریع از روی آن اعلامیه‌هایی متعدد چاپ و به افرادی دیگر توزیع می‌شد.

نقش و تأثیر اعلامیه‌ها و شب‌نامه‌ها در انقلاب

بدین‌ترتیب اعلامیه‌ها نیز گرچه رسانه‌ای سنتی محسوب می‌شدند، اما در دوره‌ای مدرن در برابر رسانه‌های پیشرفته‌ای چون سینما، تلویزیون یا حتی مطبوعات، نقشی بزرگ در پیشبرد نهضت انقلاب اسلامی ایفا نمودند.

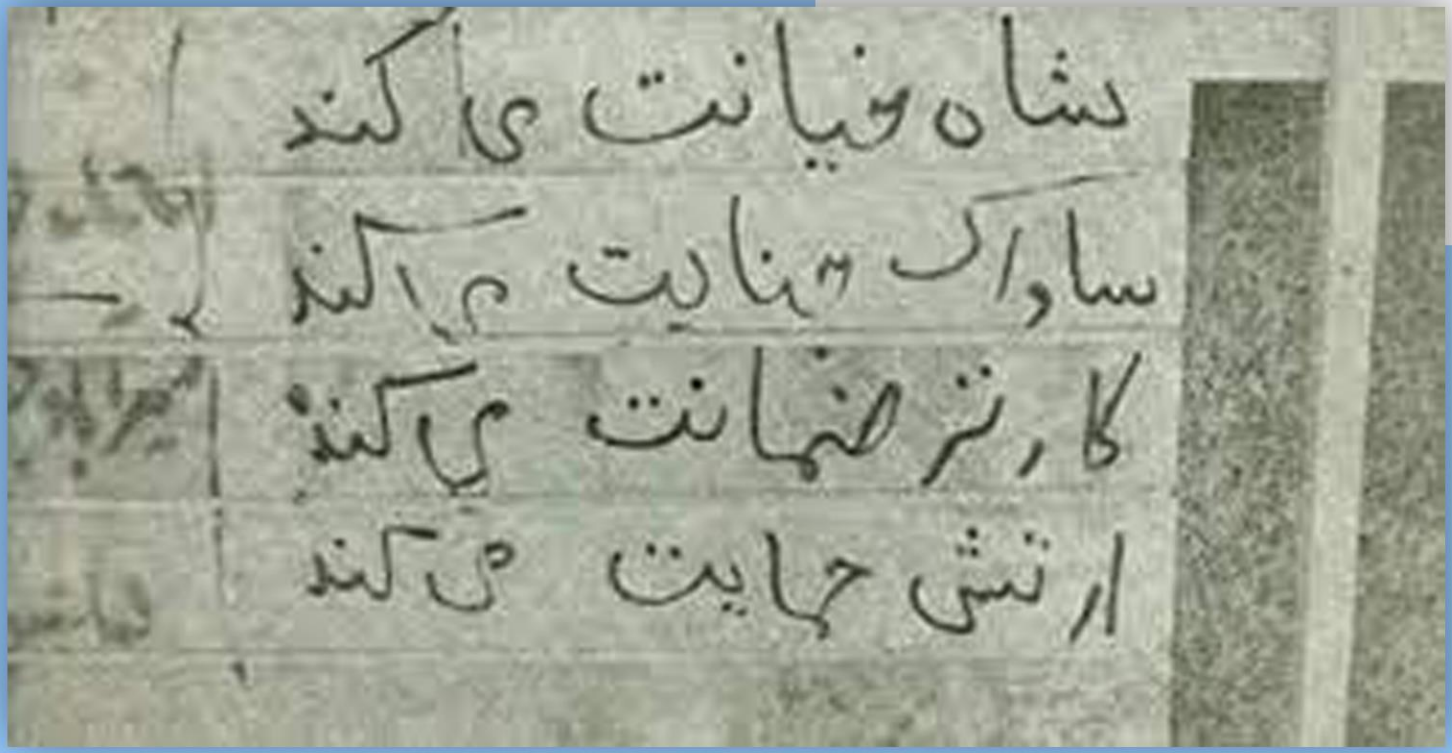
نقش و تأثیر دیوارنویسی در انقلاب

دیوارنویسی یک سابقه تاریخی دارد. از عصر باستان و ماقبل تاریخ وجود داشته است و بشر از دیوارنویسی برای انتقال پیام استفاده می کرده است. حکاکی‌های روی سنگ‌ها و کوه‌ها و دیوار غارها در ایران کم نیست و همین گواه این است که بشر دغدغه انتقال پیام داشته است و از طریق دیوارها این کار را می‌کرده است.

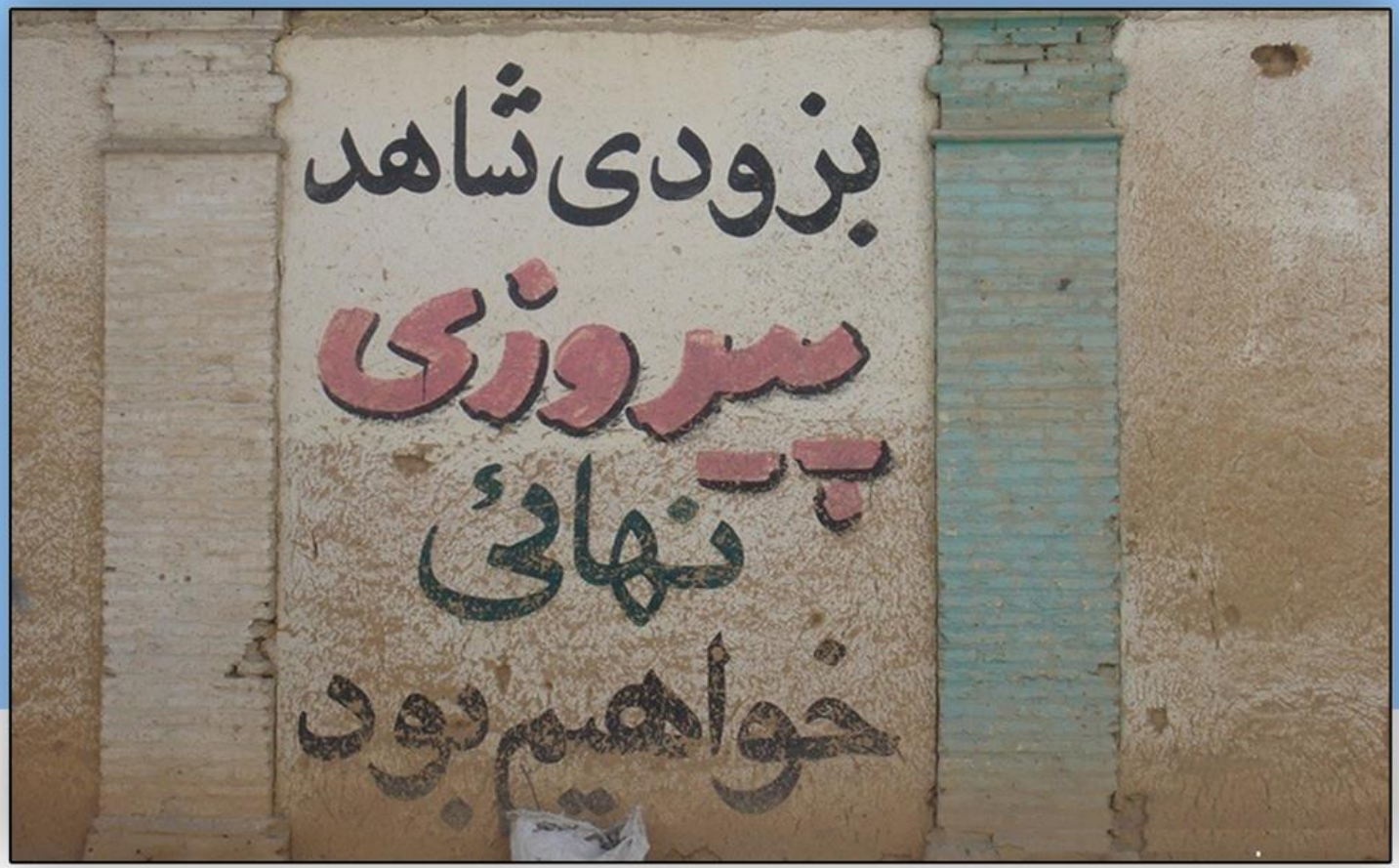

نقش و تأثیر دیوارنویسی در انقلاب

دیوارنویسی، رسانه‌ای مردمی برای پیش برد اهداف نهضت انقلاب اسلامی شکل گرفت و در و دیوار شهرهای مختلف کشور عرصه درج شعارهای انقلابی، اعلامیه و تصاویر رهبر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی (ره) و موارد دیگری از این دست شد

نقش و تأثیر دیوارنویسی در انقلاب

گاهی مردم از طریق این دیوار نوشته‌ها یا نصب اعلامیه‌های مختلف در جریان آخرین رویدادهای انقلاب از قبیل (رهنمودهای حضرت امام خمینی(ره) ، تجمعات و راهپیمایی ها و شهادت یاران انقلاب) قرار می‌گرفتند

رسانه‌های جهان درخدمت انقلاب

با حضور امام خمینی (ره) در نوفل لوشاتو ناگهان انقلاب اسلامی در کانون توجه رسانه‌های جهان قرار گرفت، زیرا امکان دسترسی به امام بسیار بیشتر شد. بسیاری از سرشناس ترین خبرنگاران جهان از شبکه‌های خبری به این روستا که پیش از آن در سکوت و آرامش به سر می‌برد سفر کردند تا در کنار این رهبر انقلابی جدید و استثنایی بر روی فرش بنشینند و با ایشان مصاحبه کنند. امکانات بسیار بهتر مخابرات بین المللی فرانسه نیز گسترش فرآیند تکثیر نوار را تسهیل کرد.

رسانه‌های جهان درخدمت انقلاب

حکومت با سرکوب کردن نشریات ملی اخبار را سرکوب نمی‌کند، بلکه تنها کار را برای خبرگزاری‌های خارجی آسان‌تر می‌سازد تا آن‌ها با تأثیری بسیار بیشتر اخبار را برای مردم شان گزارش کنند.

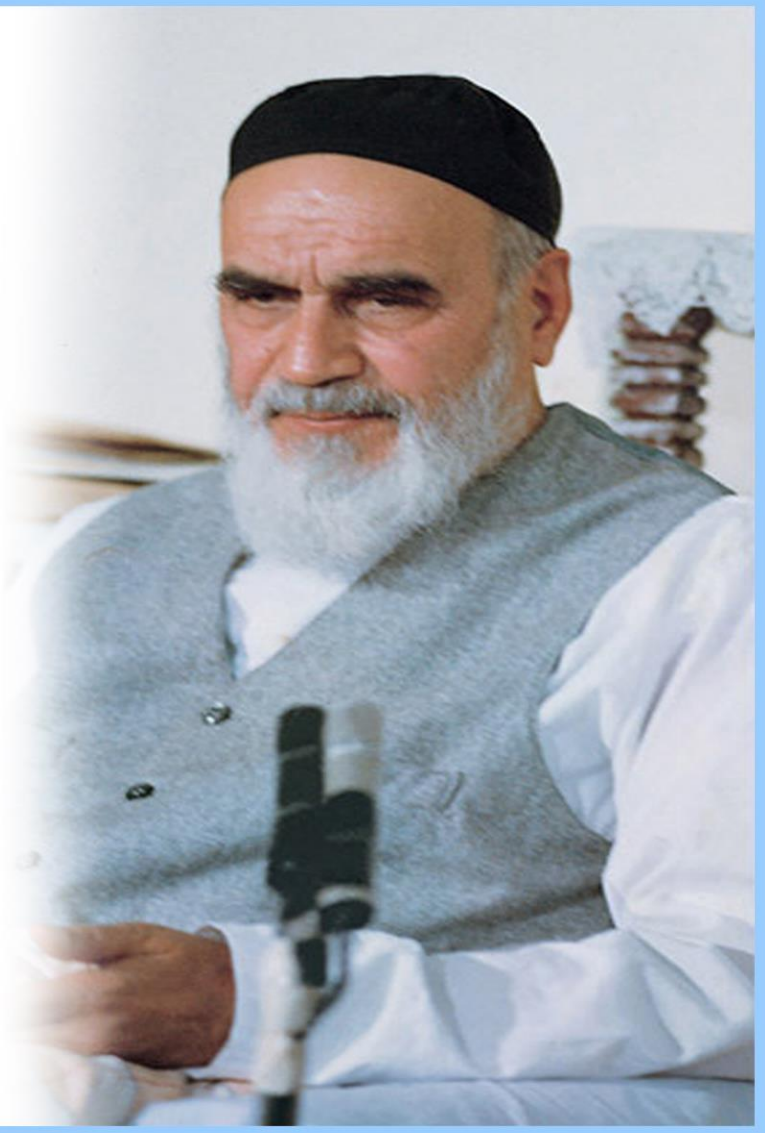
به باور سربرنی شبکه‌های رادیویی موج کوتاه احتمالاً مهمترین شبکه‌های بین المللی در بسیج مردم برای انقلاب بودند.

بازگشت امام (ره) به ایران رسانه‌های بسیاری را روانه تهران کرد

سربرنی می‌نویسد: در فوریه ۱۹۷۹ که [امام]خمینی (ره) به ایران بازگشته بود، هتل‌های تهران به مراکز خبری جهانی تبدیل شدند. تفاوت بین برداشت‌های داخلی و خارجی از نقش رسانه‌های خارجی بسیار جالب است. در داخل ایران، این شبکه‌ها برای تکمیل و تأیید کردن منابع اطلاعاتی مورد استفاده قرار می‌گرفتند و این احساس را به ایرانی‌ها می‌دادند که مردمان سرتاسر جهان دارند رقم زدن تاریخ را به دست آن‌ها تماشا می‌کنند.

رسانه در نگاه امام خمینی(ره)

« مسؤلیت و رسالت مطبوعات و رسانه‌ها را حرکت در مسیر **خواست ملت و خدمت به ملت** می‌دانست.
دستگاه رادیو تلویزیون چنانکه من کراراً گفته‌ام، دستگاهی است که **حساسترین دستگاه‌های تبلیغاتی هر کشوری** است که هم از طریق بصر و هم از طریق سمع از آن مردم استفاده می‌کنند.
ضررهای رسانه‌های گروهی از خرابی‌های توپ و تانک‌ها و سلاح‌های مخرب **بالاتر و بدتر** است چه که ضررهای سلاح‌ها گذراست، و **ضررهای فرهنگی باقی و به نسل‌های بعد انتقال پیدا می‌کند، چنانچه دیدید و می‌بینید.**

رسانه در نگاه امام خمینی(ره)

نتیجه گیری

انقلاب اسلامی که خود با بهره گیری از رسانه‌های سنتی به پیروزی رسید، در عرصه نقش و جایگاه رسانه‌ها هم تحولی درخور ایجاد کرد. می‌توان گفت مواجهه انقلاب اسلامی با رسانه‌های مدرن و تلاش برای بهره گیری حداکثری از دستاورد های فنی رسانه‌های مدرن با عنایت به نقش و جایگاه اخلاق و دین، هویت و نظام رسانه‌ای مستقلی ایجاد کرد.

درعین حال ارائه الگویی از رسانه متعهد و دارای مسئولیت اجتماعی که کارکردهایی فراتر از کارکردهای مرسوم رسانه را دارد حاصل بیش از ۴ دهه نقش آفرینی رسانه به خصوص رسانه ملی در عرصه مانایی و جهانی شدن فرهنگ و پیام انقلاب است.

منابع

https://www.dana.ir/news

https://www.porseman.com/article

https://www.iribnews.ir/00CfFO

http://www.ensafnews.com/259579

http://www.golestan24.com/fa/tiny/news-112214

https://hawzah.net/fa/Subjects/51455

http://www.imam-khomeini.ir/fa/c700_113845

https://www.irna.ir/news/83192805

https://tn.ai/2148834

https://farsi.khamenei.ir

